

TOTSTANDKOMING LEERKRACHT VEERKRACHT TOOLKIT

De Leerkracht Veerkracht Toolkit is door, voor en met studenten ontwikkeld aan de hand van de cyclus van praktijkonderzoek van Van der Donk en Van Lanen (2020). De hoofdvraag van dit praktijkgerichte ontwerponderzoek was: Welke tools kunnen de veerkracht van (aanstaande) leerkrachten binnen het geheel van Samen Opleiden ondersteunen? Onderstaande afbeelding laat zien hoe het onderzoek uit twee delen/cycli bestond:

1

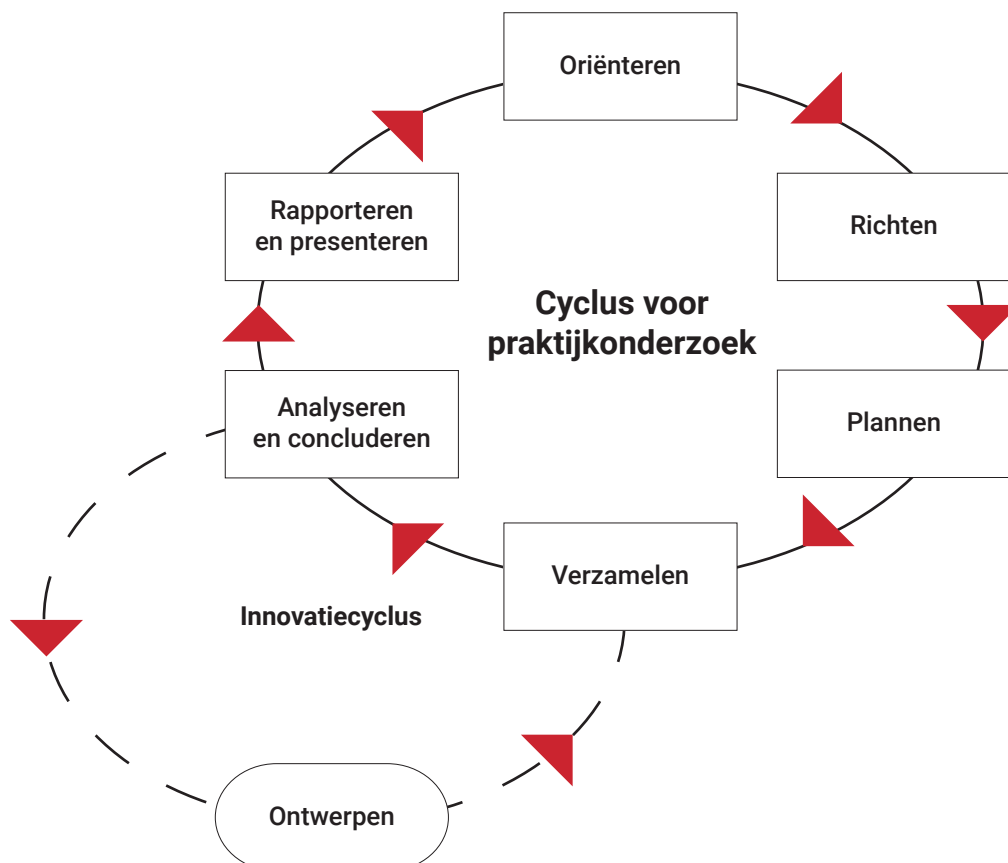
FEBRUARI 2022 - SEPTEMBER 2022

Inventarisatie van behoeften/wensen van situaties binnen Samen Opleiden die om veerkracht vragen door studenten en ook collega's vanuit zowel de Marnix Academie als het werkveld te bevragen. In de (groeps)interviews is tevens verkend welke werkwijzen er in het partnerschap reeds worden gebruikt en wellicht aanknopingspunten bieden voor de ontwikkeling van tools. Vanuit het werkveld kwam al snel de vraag om ook tools voor (startende) leerkrachten te ontwikkelen. Hiervoor is een extra project opgezet met dezelfde opbouw, maar in een verkorte versie.

2

SEPTEMBER 2022 - DECEMBER 2023

Vanuit de geïnventariseerde behoeften/wensen zijn in beide trajecten thema's gekozen in relatie tot situaties die om veerkracht vragen. Bij deze thema's zijn mogelijke tools verkend om van daaruit tot daadwerkelijke ontwikkeling en vormgeving van de tools te komen. In dit proces zijn regelmatig de belanghebbenden (studenten/starters, opleiding en werkveld) bevraagd in verschillende feedbackrondes. De beide delen/cycli van dit praktijkonderzoek worden na de afbeelding kort toegelicht.

1) CYCLUS VOOR PRAKTIJKONDERZOEK: INVENTARISATIE BEHOEFTE/WENSEN EN AANKNOPINGSPUNTEN

ORIËNTEREN

Het onderzoek is gestart vanuit NPO-gelden naar aanleiding van de coronacrisis en richtte zich op het thema 'studentenwelzijn'. Vanuit dit brede thema zijn interne documenten van de Marnix Academie bestudeerd en zijn er gesprekken gevoerd met sleutelfiguren vanuit de organisatie in relatie tot dit thema. Tegelijkertijd is er in de literatuur gezocht naar beschikbare kennis aangaande (studenten)welzijn in het algemeen en (student)veerkracht in het bijzonder. In dit kader zijn ook diverse beschikbare (trainings)programma's en benaderingswijzen van andere hogescholen verkend.

RICHTEN

Vanuit de behoefte om in te zetten op de stuurkracht van studenten is binnen het brede thema studentenwelzijn de focus versmald naar studentveerkracht. Veerkracht omschrijven wij als het vermogen om succesvol om te gaan met lastige/moeilijke situaties, wat zich uit in kenmerken als uithoudingsvermogen, vastberadenheid, zelfbewustzijn en zelfvertrouwen.

Er is besloten om tools te ontwikkelen die de veerkracht van (aanstaande) leerkrachten kunnen versterken; werkvormen die een (aanstaande) leerkracht zelfstandig - na instructie en begeleiding inoefening - toe kan passen in situaties die om veerkracht vragen.

PLANNEN

In de eerste cyclus van het onderzoek wilden we met name weten welke situaties die om veerkracht vragen (aanstaande) leerkrachten ervaren om de behoeften/wensen te bepalen. Ook is onderzocht welke 'tools' die de veerkracht van (aanstaande) leerkrachten kunnen ondersteunen reeds in gebruik zijn binnen Samen Opleiden (instituut en werkveld). Naast (aanstaande) leerkrachten zijn opleiders en begeleiders vanuit zowel de Marnix Academie als het werkveld bevestigd. Door de hoge werkdruk was het voor iedere doelgroep zoeken naar manieren om ze te bevragen. De opleiders/begeleiders zijn bevestigd middels interviews, bij de studenten is gebruik gemaakt van onderzoekswerkshops, een vragenlijst en ook interviews. De vraagstelling startte altijd open met de vraag in welke situaties binnen Samen Opleiden (aanstaande) leerkrachten veerkracht nodig hebben. In een volgende fase werd dit uitgediept aan de hand van de elkaar beïnvloedende dimensies van veerkracht van leerkrachten: professionele, emotionele, motivationele en sociale veerkracht (Mansfield et al., 2016; zie ook het theoretisch kader voorin de toolkit).

VERZAMELEN

Uiteindelijk hebben negentien studenten, acht instituutopleiders vanuit de Marnix Academie en vijf schoolopleiders vanuit het werkveld deelgenomen aan het onderzoek. In deze fase is ook het extra project opgestart voor het ontwikkelen van tools voor het werkveld. Omdat veel leerkrachten in de eerste vijf jaar van hun carrière uitvallen, richtte dit onderzoek zich met name op LIO-studenten en startende leerkrachten. In onderzoekswerkshops en interviews zijn naast LIO-studenten en starters ook studietoelichters/instituutopleiders en starterscoaches/schoolopleiders bevestigd.

ANALYSEREN EN CONCLUDEREN

De verzamelde data zijn allereerst gecategoriseerd in de vier dimensies van veerkracht, waarbij er onderscheid is gemaakt naar de belanghebbende groepen: studenten, collega's vanuit de Marnix Academie en collega's vanuit het werkveld. Vervolgens zijn de data per belanghebbende groep gethematiseerd en werd genoteerd hoe vaak een bepaald thema door de respondenten is genoemd. Zo ontstond per veerkrachtdimensie een overzicht van zowel de uitdagingen die studenten binnen Samen Opleiden ervaren als de tools die binnen het partnerschap worden gebruikt. De thema's per doelgroep zijn gerankt van het meest naar het minst genoemd. Met kleuren is tot slot aangegeven welke thema's tussen de doelgroepen met elkaar overeenstemden. In onderstaande overzicht een voorbeeld van de uitdagingen die zijn genoemd in relatie tot de dimensie professionele veerkracht in het eerste onderzoek.

UITDAGINGEN PROFESSIONELE VEERKRACHT

STUDENTEN	COLLEGA'S MARNIX ACADEMIE	COLLEGA'S WERKVELD
- Omgaan met onverwachte gebeurtenissen incl. lastige vragen leerlingen/collega's (7) - Omgaan met probleemgedrag (3) - Invallen in andere groep (1) - Vragen van ouders (1)	- Nieuwe uitdagingen in LIO, bijvoorbeeld omgaan met ouders (1) - Klas overnemen bij afwezigheid mentor (1) - Ervaren frictie visie en praktijk in LIO (1) - Overgang van studie naar werk (1)	- Voor de klas worden gezet, terwijl de student daar nog niet aan toe is (2) - De klas niet de baas kunnen (1) - Omgaan met feedback (1) - Moeite met plannen (1) - Flexibel reageren op situaties indien die anders verlopen dan gepland (1) - Te veel vanuit 'ik' reflecteren in plaats van het leerproces van de klas (1) - Te weinig kritisch zijn, neigen naar externe attributie (1)

2) INNOVATIECYCLUS: ONTWIKKELEN EN VORMGEVEN TOOLS

ORIËNTEREN

De resultaten van de eerste cyclus van het praktijkonderzoek zijn als basis voor de innovatiecyclus gebruikt. Eerst zijn vanuit de overzichten per dimensie van veerkracht uitdagingen gekozen die de studenten als meer relevant ervaren als het gaat om veerkrachtig reageren op situaties binnen Samen Opleiden. Hierbij is nadrukkelijk gevraagd om na te denken over de behoeften van medestudenten en vooral ook 'niet-modelstudenten', omdat interventies vaak worden ontwikkeld voor zogenoemde 'modelstudenten'. Per dimensie van veerkracht zijn zo thema's/uitdagingen bepaald, bijvoorbeeld:

PROFESSIONELE VEERKRACHT:

omgaan met probleemgedrag, omgaan met onverwachte gebeurtenissen,
omgaan met ouders

•

EMOTIONELE VEERKRACHT:

geraakt zijn door situaties in de klas, omgaan met/loslaten van negatieve gedachten en twijfel,
alles goed moeten doen/geen fouten mogen maken

•

MOTIVATIONELE VEERKRACHT:

jezelf motiveren (bv. bij tegenvallende resultaten), omgaan met stress/werkdruk,
omgaan met onduidelijkheid (prioriteren/focussen)

•

SOCIALE VEERKRACHT:

geen klik hebben met de ander, grenzen aangeven,
moeilijke gesprekken aangaan, omgaan met feedback

RICHTEN

In tweede instantie is verkend welke tools die in de eerste fase van het onderzoek zijn ingebracht, bruikbaar zouden kunnen zijn in relatie tot de gekozen thema's. Tevens is de literatuur bestudeerd en is via Google gezocht naar aanknopingspunten voor de tools bij de gekozen uitdagingen. Er is een overzicht gemaakt van de aanknopingspunten per uitdaging. Een deel van de aanknopingspunten kwam bij meerdere uitdagingen terug, maar voor een enkele uitdaging moest ook nog verder naar aanknopingspunten worden gezocht. Er is besloten om de hulp van een expert op het gebied van studentveerkracht te betrekken bij het onderzoek, Linda Toonen. In werksessies heeft zij haar perspectief op studentveerkracht gedeeld en werkvormen als mindfulness laten ervaren.

•

PLANNEN

Vanuit het overzicht met aanknopingspunten hebben de studenten in tweetallen uitdagingen gekozen die zij verder uit wilden werken. Eerst kozen ze per uitdaging een aanknopingspunt als basis voor de te ontwikkelen tool. Er werd hierbij een vast format geboden: links de stappen voor het zelfstandig gebruik, rechts 'tips & tricks' voor iemand die ondersteunt in het proces, een QR-code die leidt naar extra materialen. Er is gestreefd naar genderneutraal taalgebruik om zo veel mogelijk verschillende gebruikers aan te kunnen spreken. Daarna werden eerste opzetten van de tools ontworpen, die zijn besproken in de onderzoeksgroep. De expert heeft ook feedback gegeven op een aantal tools en zelf twee tools ontwikkeld. Vervolgens zijn de tools verder uitgewerkt tot prototypes die zijn voorgelegd aan de toekomstige gebruikers.

•

VERZAMELEN

De studenten en opleiders vanuit het partnerschap van de Marnix Academie maar ook daarbuiten zijn in onderzoekswerkshops bevroegd. Na het uitproberen van de verschillende tools werden 'tops en tips' gedeeld. In totaal zijn er zeven onderzoekswerkshops in het eerste traject en vier onderzoekswerkshops in het extra traject verzorgd.

•

ANALYSEREN EN CONCLUDEREN

De verzamelde feedback leidde met name tot (tussentijdse) bijstelling van de tools. Regelmatig sloot de gebruikte taal niet aan bij de gebruikers, soms waren bepaalde stappen van tools onduidelijk, een enkele keer ontbrak er volgens de deelnemers aan de onderzoekswerkshops bepaalde informatie. In enkele onderzoekswerkshops kwamen ook suggesties voor nieuwe tools naar voren. Deze suggesties zijn besproken in de onderzoeksgroep, waarna ook extra tools zijn ontwikkeld.

•

RAPPORTEREN EN PRESENTEREN

De tools zijn uiteindelijk door Heldhavigt vormgegeven in de Leerkracht Veerkracht Toolkit, waarbij de studenten uit de onderzoeksgroep op verschillende momenten zijn betrokken. Er is zowel een fysieke als een digitale versie van de toolkit beschikbaar. Daarnaast is er een implementatieplan opgesteld voor de Marnix Academie en het partnerschap waarin zij samenwerken met scholen/besturen. De fysieke versie van de toolkit wordt ingezet in het partnerschap. Alle studenten en opleiders in het partnerschap hebben een toolkit ontvangen. Zo wordt samen gebouwd aan een veerkrachtige leeromgeving voor studenten, afgestudeerden en opleiders.

Bronnen:

- Mansfield, C., Beltman, F., Broadley, T., & Weatherby-Fell, N. (2016). Building resilience in teacher education: An evidence informed framework. *Teaching and Teacher Education, 54*, 77-87.
van der Donk, C., & van Lanen, B. (2020). *Praktijkonderzoek in de school* (4^e ed.). Coutinho.